

ИВО АНДРИЧ

Монашески
притчи

Андрич, Иво. Монашески пригчи. С. Издаделство „Дамян Яков“, 2012, 176 с.

Fratarske priče by Ivo Andrić

(„U musafirhani“; „U zindanu“; „Ispovijed“; „Kod kazana“; „U vodenici“; „Šala u Samsarinom hanu“; „Trup“; „Čaša“; „Napast“; „Proba“)

All rights reserved:

© The Ivo Andrić Foundation, Beograd, SERBIA.

© Selection by the Ivo Andrić Foundation, Beograd, SERBIA.

© Ася Тихинова-Йованович, превод, 2012

© Издаделство •Дамян Яков• 2012

ISBN 978–954–527–524–1

ИВО АНДРИЧ

Монашески притчи

РАЗКАЗИ

Превод
Ася Тихинова-Иованович

• **Дамян Яков** •
София, 2012

В МУСАФИРХАНА

Откакто през пролетта на ланшната година новият гвардиян* излиза отново мусафирхана** и го отдели по-добре от манастира, остави го изцяло в ръцете на фра*** Марко, той да го реди и управлява.

Фра Марко Кърнета беше племенник на покойния епископ фра Мариян Богданович. Понеже бе единственото мъжко чедо в семейството, епископът го прибра в манастира още като малко момче, да се учи и да им служи. И макар да имаше защитата и вниманието на епископа, младежът не показваше никакъв напредък. Беше своенравен и тъп, заекваше и пръскаше слюнки на всички страни, нямаше глас нито слух, биеше по-малките и не слушаше по-ста-

* Настоятел, игумен на католически манастир – б. прев.

** В турско време манастирите трябвало да приемат на конак минаващи край тях турци. За да опазят нужния ред и тишината в манастира, фратрите обикновено строели близо до манастирите големи отделни стаи за тези гости, нещо като странноприемница. – Б.а.

*** Фра, фратер – монах в католически орден – б. прев.

рите. Никой не бе в състояние да го отучи от говедарските му псувни. Само антерията му отесняваше, а хабитът* все повече окъсяваше.

– Нито бика за рогата, нито твоят фра Марко в Светия орден – поръчваше епископът на сестра си, която така си умря от мъка, че синът ѝ няма да стане епископ.

Огорчен, епископът реши да опита още нещо: изпрати го в Рим, та да види дали в чужбина няма да се освести и белким се оправи.

Борейки се със своите неуки и упорити фратри, с лошите и несигурни босненски пътища и своенравните, винаги ненаситни турски власти, той като през сън си спомняше младежките години, прекарани в Рим. Изпращаше сега своя племенник в същия онзи червеникав францискански католически манастир на Via Merulana, в който млад, кипящ от знания и големи планове бе прекарал цели три години. Струваше му се, че така продължава и своя живот.

Но и тук го чакаше разочарование. Нахалост го препоръчваше на близки и познати.

„Нищо не го влече. Само на височина и широчина расте. А и с държането си на монах не прилича, ако смея така да се изразя, честни отче“, пишеха от Рим на епископа.

„Чист и скромнен е, и набожен по свой начин; истина, не проявява желание за светски сласти и суети, но е лишен от смисъл за наука и контемплация, за свята покорност към по-старите и търпеливост към другите“, пишеше управителят.

* Остаряла дума за монашески одежди – *б. прев.*

А от фра Марко пристигаха писма с възлести букви и грешки, в които отчаяно молеше вуйчо си да го върне в Крешево.

„Избавете ме, аз с тия хора не мога.“ Да му е да види Крешево, па макар и отдалеч само да го зърне като онзи хайдук Иван Роша, дете не смеел в родния град да се върне, та се изкачвал от мерак на планината.

Така непрестанно пишеше той.

Епископът чакаше да мине година, та младежът или да свикне и да се поправи, или да го върне обратно в Крешево. Но същата тази зима епископът настина и внезапно умря. Отпратиха веднага фра Марко от Рим. На негово място отиде фра Мия Субашич, амбициозен и хилав младеж.

Вече втора година откакто фра Марко е викар в манастира. Грижи се за добитъка и виното, надзирава и плаща на работниците, приема и угощава турци в мусафирхана.

По цял ден на кърва със селяните, погълнат от трудоемката работа, той изгуби и малкото чувство за ред и забрави всичко, което бе научил. Ръцете му загрубяха, гласът му стана дрезгав. И без това висок и плещест, наедрия и натежа още повече. Пораснаха му четинести мустаци, загоря лицето му. Все по-често псувнята се вплиташе в думите му.

Не бе успял в науката, нямаше я защитата на вуйчото, беше сприхав и своенравен, с една дума – не му бе лесен животът в манастира. Най-тежко му падаше това, че никога не знаеше кога фратрите му се присмиват, а кога говорят сериозно, та понякога пламваше и ставаше още по-смешен, а понякога се отпускахе и започваше

разговор, без да вижда, че в дъното на трапезарията му се смеят на глас.

Все повече се откъсваше от останалите фратри. Освободиха го от задълженията за общ обяд и молитва в хор. Прекарваше дните си на къра или в мусафирхана. Пазареше се и се препираше със селяните; грабваше и сам мотиката, та копаеше пред всички, докато не потъне в пот и не започне да се пуши като баир след дъжд в прохладна привечер. Претакаше виното във влажната изба, търкаляше бурета и ги кадеше с тамян. Редовно пресипваше житото в хамбара и после два дни не можеше да измие гърлото и ушите си от праха.

Имаше и свои мигове на „умиление“, за които никой не знаеше и дори не подозираше. А и сам той не знаеше нито как, нито кога го идват.

Така понякога, след тежка работа, седне върху наръч съчки, прогони потта и шумно въздъхне, а после отведнъж усети как кръвта започва да шуми в плещите, в шията, че и в главата, все по-силно и по-силно, докато главата му не се унесе и този шум целия го изпълни и понесе нанякъде. Седи така, подпрял глава между дланите, очите му отворени, а му се струва, че лети стремглаво нанякъде. И тогава той, който не умее нито хубаво да пише, нито разсъдливо да говори, някак разбира всичко, може да говори ясно и свободно и със самия Бог дори.

А и иначе, винаги докато работи, той се моли полугласно на Бога. Понякога и урежда сметките си с Господа по свой начин.

Пресажда той така, след дъждовен ден, зеле. Навежда се, прави дупки в меката леха и с пръсти натиска земята

около разсада. При всяко стръкче шепне молитва и все повтаря:

– Айде, хаирлия да е, дал Бог, хаирлия да е!

Пот капе от челото му. Щом свърши лехата, изправи се, изстене (кръстът му изпука), прогони потта с дланта на калната си ръка и въздишайки, мърмори:

– Ето, посадах го, а ти сега изпрати гъсеници като лани, та да го изядат!

По някой път умилението го изпълва без видим повод. Докосне чвора на някое дърво или тегела на дрехата и онзи унес проструи през пръстите му, изпълни го целия и той застине вцепенен, отворил уста, с блуждаещ поглед. Мине така доста време, а когато дойде на себе си, не се сеща дали е видял, или чул нещо определено.

През последните три дни никой от турците не се бе отбивал в мусафирхана. Всеки ден фра Марко проветряваше и кадеше, за да прогони тежката миризма на лой, лук, ракия и пот, която бе останала от последните гости. Но на третия ден, в събота привечер, по време на вечернята се появиха някакви турци.

Фра Марко беше при огнището и сипваше жар в кадилницата, която едно момче държеше. Като видя задаващите се по баира турци, той разсипа половината жар от кадилницата, изгори детето, което побягна, понечи да изпсува, но се въздържа и нахлупи капата върху очите си.

Турците бавно се изкачваха. Фра Марко отдели половината от захарта и кафето и отиде да ги скрие. Върна се задъхан в мусафирхана, застана при портата и погледна към баира. Бяха само трима; двама водеха третия, придър-

жайки го под мишница. Позна единия – Кезмо, еничарина. Другите двама трябва да не бяха оттук. Болният беше още младеж.

Щом влязоха, потърсиха одеяло и възглавница и положиха болния си другар. Поискаха лимони. Фра Марко се завайка: ще потърси, ала се бои, че няма.

– Айде, айде, погледай по-добре, че да не почна аз да търся – подвикна му Кезмо.

Неведнъж този Кезмо бе докарвал страх, че и глоби на манастира. Фратерът се върна с лимони. Направиха лимонада на болния.

– А сега сваляй тигана, че да окачим пушките – шегува се Кезмо.

Фра Марко сваля тигана и започва да бърка яйца. Турците, насядали, пушат. Онзи, болния си е отдъхнал, напил се с лимонада, та му е по-добре, поизправил се на възглавниците, разговаря и той, макар че трепери от време на време и очите му блестят от треската. Фратерът им поднася ракия, после бъркани яйца, вари и кафе. Те ядат, премляскват и предлагат на болния, но той се колебае. Протягат се, оригват се.

– Ти да не си имал свинско в този тиган? – пита Кезмо и вдига празния тиган към носа си.

Фра Марко се е навел над жаравата и зает с кафето, мърмори под носа си: „Сега се сети, като се наяде!“

– Какво казваш?

– Не, ага, не, при нас няма свинско.

Поднася им кафето. Кезмо го гледа с големите си зелени очи.

– Чух, че кадията ви глобил дваес гроша, защото наме-

рил пилешка глава в пилафа. Валахи*, ако на онзи пексин** сте дали дваес, имате сметка на мен четирес да дадете.

– За парите аз нищо не знам.

– Хе-хе, всички сте такива – не знам, не мога, а сте тъпкани с пари, трябва само човек да ви притисне.

Всичко отново се обръща на шега.

Мръква се. Турците започват разговори за войната, за еничарските заплати и през цялото време пият. Онзи болният ту задреме, ту се сепне, ама и той слуша разговорите. Фра Марко седи в ъгъла, подпрял лакти на коленете, с глава между дланите, мълчи и слуша. От разговора полека разбира, че болният турчин е Осмо Мамеледжия от Сараево, а онзи другият – Мехмед Плевляк. И двамата са еничари, като Кезмо. На лагер са в Сараево. Сега малко скитат, чакат да им дойдат заплатите и да тръгнат към Видин.

Кезмо се разприказва – какъв бил мостът при Мустафа паша, а какъв – кервансараят в Едрен, какви са бардаците в Цариград, а и какви са гъркинките и арменките в тях.

– Ух, ама какви са и фра Марко би се излъгал. А, фра Марко?

– Йок, аз тия неща не ги знам.

– Айде, холан!

– Не е то за нас. И в ние в лагъма все такива къщи бихме дигнали, да можеше.

Турците се смеят. Болният тихо стене в съня си. И на тях им се придремва от пътя и ракията. Фра Марко се надига и гаси останалата жарава в огнището.

* Стар мюсюлмански израз – в смисъл „Кълна се“, „Бога ми“ (тур.). – Б. прев.

** Шарлатанин, вагабонтин (тур.) – б. прев.

На другия ден болният става по-зле. Турците, изяли отново дузина яйца, се съвещават какво да правят. На гвардияна му се иска да се махат. Убеждава ги, чрез фра Марко, че е неудобно да има болен в мусафирхана. Те искат кон. Знае, че няма да го върнат, та им се извинява, че нямат коне, но предлага на всекиго по пет гроша. Решават да вземат парите, а фратрите да се погрижат за болния само до утре. Ще се върнат с кон да го вземат. И тръгват.

Фра Марко се сърди, че са го оставили да се грижи за турчина.

– Дошъл тук да се излежава! Сякаш не са ми доста здравите хаирсъзи!

Гвардиянът го успокоява и го укорява.

Първият ден дори не погледна турчина. Сложи до него каймак и хляб и излезе.

Изминаха три дни. Турците не дойдоха да вземат болния, а той по цял ден стенеше и все по-често искаше вода. Навикна се фра Марко да му носи вода, да му предлага мляко и сладко. По няколко пъти на ден оставяше работата си, та да притича до мусафирхана да види болния. Скара му се и готвачът, защото избира все хубави парчета и ги носи на турчина. Фратрите забелязаха неговите грижи около болния и започнаха да го задяват.

– Какво ти прави болният, фра Марко?

Минавайки, той им се сопва:

– Ей го, умира. Елате го вижте, като толкова питате.

И колкото по-зле ставаше турчинът, толкова повече се грижеше фра Марко за него, макар че се стареше да скрие това от другите, а и пред себе си не искаше да го признае.

Турчинът повече мълчеше. Една вечер фра Марко за-

пали огъня, за да пече хостия*. Докато чакаше да се загрее сачът в жаравата, той седна край огнището, примижавайки от пламъка.

– Фра Марко – обади се Мамеледжия от кревата в мрачния ъгъл.

– А?

– Няма ли го Кезмо?

– Няма го.

Двамата замълчаха.

– Ех, да можеше само да ме отведе в Сараево, а после...

Догорелите долу главни се отпуснаха, огънят се слегна и запращя, искри полетяха около фра Марко. Пламъкът намаля, стаята се изпълни с тъмночервено сияние.

– Няма какво да мислиш за Сараево и за тия глупости...

И отведнъж (и сам се изненада от това) продължи спокойно и без обичайното си заекване:

– А ти, Осмо, защо, холан, не се покръстиш? Ако си за умирање, да си умреш като кръстена челяд, а ако останеш да живееш, да живееш като човек, а не като неразумен скот.

Турчинът не отговори нищо. Лежеше безмълвен, неподвижен, затворил очи.

Оттогава започна всеки ден да го наговаря, без да мисли за опасността, която го грозеше, ако турците се върнат и Мамеледжия им каже, че е искал да го покръсти. Криеше и от фратрите, да не му се присмиват. Но искаше на всяка цена да спаси душата на Осмо Мамеледжия.

На неговите настоявания турчинът отговаряше с мълчание, а и по лицето му не можеше да се види какво мисли.

*Безквасен хляб за причестяване в римокатолическата църква – б. прев.

Понякога на фра Марко му се струваше, че е омекнал, понякога, че е станал по-корав и непоправим.

Една сутрин в мусафирхана влезе една от жетварките да вземе малко огън. Клекна край огнището да грабне жар, шалварите ѝ се набраха и направиха вълнист кръг около нея. Мамеледжия, който имаше треска и само до преди малко слушаше с безизразно лице думите на фра Марко за насладата от покаянието и красотата на християнската смърт, изведнъж се надигна от възглавницата, протегна ръка от одеялото и треперейки, се опита да докосне шалварите на жената. В това време влезе фра Марко, който за миг бе излязъл. Видя един друг Мамеледжия: очите му разжарени, ръката трепери, одеялото се свлякло от него, а той пълзи по голия под.

Поиска да извика, но най-напред издаде само звук, после гласът му закъркори и той изкрещя. Грабна счупената дръжка на някаква секира от ъгъла:

– Махай се, дъще сатанинска!

Жената скочи, понечи да вземе огъня, но той не ѝ даде и я изтласка навън. Без да разбира защо я гонят, тя нахалост се въртеше и обясняваше, че са я пратили за огън, но той размахваше дръжката след нея.

– Сиктир, кучешка дъще; това от теб ще счупя ако само още веднъж дойдеш да развяваш шалварите си из стаята.

Не искаше и да погледне Мамеледжия, който отново мирно лежеше. Едва по пладне му стопли мляко, сложи го край него и мърморейки, излезе от стаята:

– Пфу, джанабете*, никога няма да видиш лицето Божие.

*Зъл, opak човек (тур.) – б. прев.

На другия ден отново омекна. Грижи се за Мамеледжия и все за вяра и покръстване му говори. А през нощта сънува, че се бие с дяволите, дето са се събрали около Мамеледжия. Гони ги със счупената дръжка на секирата, но като човек, който се бори насън, не може да се размахне с всичката си сила. А те са все повече, целите космати, само около ставите им – сива жилава кожа. Събужда се. Стои наред стаята, пали лампата. Боли го ръката. Бутнал е порцелановия ангел от полицата и е счупил върха на дясното му крило. Прекръства се и пак ляга.

Мамеледжия все повече слабееше. Не ядеше. Стене по цял ден, затворил очи. Кезмо не идваше. Гвардиянът се страхуваше турчинът да не му умре в манастира.

Една вечер Мамеледжия се почувства по-добре. Разведри се и живна, та започна разговор с фра Марко, който седеше и сучеше фитили за свещи. Слушайки го как трескаво говори, че е по-добре, фра Марко си помисли дали това не е пред смърт, приближи се до постелята му и започна оживено да го убеждава.

Ставаше все по-разпаден. И сам се чудеше откъде му е тази лекота.

Ту говореше по спомен за проповедници и книги, ту се забравяше и го убеждаваше по свой начин.

– Ти, брате, и на онзи свят ли искаш да бъдеш с оня затлъстял Кезмо? Не виждаш ли, че целият е подпухнал от пиене и поганлък? Още е жив, а на дявола е заприличал. Накъдето да тръгне, капакът на ада все е под него, един ден само ще се отвори и той – право в казана! А и ти с него!

Тук се разгневи, понечи да каже лоша реч, но бързо се поправи и го моли да си присети за „хубавия Исус и него-

вата Майка“ . И му зараказва, търсейки думи, как умира християнинът и как на онзи свят посрещат кръстената душа с тръби, блясък и прослава, и всяка земна наслада е нищо пред всичко това.

Турчинът се умълчал, само от време на време потрепват спуснатите му клепащи; фра Марко се е надвесил над него, гледа го внимателно, но не може да разбере какво мисли. Лицето му все същото – слабо, овално, със затворени очи и нацупени устни като на инатлия момче.

– Само кажи: Спасителю, на помощ ни бъди! Кажи, Осмо! – шепне му фра Марко колкото може по-тихо и по-нежнo. Турчинът мълчи. Диша тежко и само адамовата му ябълка подскача.

Като мислеше, че той не може вече да говори, фра Марко взе малкото разпятие от броеницата, която висеше на пояса му, и го приближи към устните му.

– Целуни го, Осмо, това е Спасителят – твоят и моят; целуни го, да ти прости греховете и да те приеме.

Лицето на турчина едва забележимо се раздвижи, клепащите му трепнаха, устните му помръднаха, сякаш иска да каже нещо, после събра устни и снажно, с голямо усилие – плюна. Слюнката потече по брадата му.

Фратерът светкавично дръпна кръста, скочи и сумтейки, избяга навън.

Широк и монотонен шум на лятна нощ. Само в края на лятото небето е така ниско, а звездите – толкова големи.

Стиска с ръце оградата. Чува скърцането на дъските. От гняв кръвта нахлува в главата му; не стихва, а все по-силно бучи. Гледа през мрачните стъбла далеч, до самото дъно на

небето, там където започват звездите и както обикновено, сам си говори:

– Нито по-лош фратер от мен, нито по-гаден турчин от Осмо. Аз го кръстя, а той – пу!

Разтърсва от мъка оградата.

Но полека се успокоява. Потъва в тъмната нощ под погледа на многобройните звезди. Унася се. Предава вълната на своето треперещо тяло на всичко около себе си и му се струва, че се стрелва и броди из някакво море в тъмата. Небето над него видимо се люлее. Отвсякъде – шум. Конвулсивно стиска оградата.

Всичко е на този голям Божий кораб, който пътува – градчето и нивите, манастирът и мусафирханът.

– Знаех си аз, че Ти никого не забравяш, нито заекващия фра Марко, нито онзи грешник Осмо Мамеледжия. Ако някой и плюне на твоя кръст, то е само като лошия сън, който човек сънува. На Твоя кораб има място за всички. А и оня луд Кезмо, да не си беше отишъл...

В унеса си не знае говори ли това, или само го мисли. Но вижда – за всички и за всекиго има място на този Божий кораб, защото Той не мери нито с аршин, нито на кантар. Сега разбира защо „Господ е страшен“, защо придвижва световите, разбира всичко, макар и думи да няма, не разбира само защо той, фра Марко Кърнета, неवेशият и непокорен викар, държи кормилото на този кораб Божий. И пак забравя себе си. Знае само, че всичко, което съществува, се движи и пътува, и все към спасението върви.

Така му минават часовете.

Нощният въздух носи прохладата. Кръвта утихва. Първо почувства изтръпналите си, стиснали оградата длани. По-

лека започва да ги отделя и да идва на себе си. Студено е и боли, както някога, по време на новициата*, когато го будеха недоспал преди зори. С мъка пуска оградата, спуска ръка по хабита и се връща с несигурна крачка в мусафирхана.

Топи се и потрепва с пламък догарящата свещ. Турчинът лежи обърнат с лице към стената и покрит до очите. Гаси свещта. Разравя огъня, топли млякото и се приближава до болния. Викна го веднъж-дваж и понеже не отговаря, понечи да го открие, но Мамеледжия се бе вкочанил и изстинал.

Остави до главата на мъртвия гърнето с млякото, от което се издигаше пара, и тръгна да търси гвардияна. Беше се развиделило.

Блъсна вратата и изтича през рефектория** и двора. Влезе в сакристията. Гвардиянът точно навличаше през глава казулата*** си. Като чу отварянето на вратата, той спря и така, с разперени ръце, го погледна през очилата си.

– Какво има сега?

Размахвайки гневно дясната си ръка, фра Марко почти крещеше:

– Ето, издъхна оня... Турчинът в мусафирхана.

– Какво си се разкрещял, млъквай! – скара му се шепнешком гвардиянът и посочи с ръка към олтара.

Гвардиянът бе неспокоен. Щом завърши месата и изпи кафето си, отиде в града да съобщи на властите за смъртта на Мамеледжия и да повика турците да го отнесат и по-

*Задължително послушничество при католиците, което трае 1-2 години – б. прев.

** Манастирска трапезария (лат.) – б. прев.

*** Свещенически одежди (лат.) – б. прев.

гребат според закона. Знаеше, че ще го заподозрат и без глоба няма да мине.

Фра Марко не пожела да се върне в мусафирхана, изпрати послушника Мартин да остане край мъртвеца и отиде на нивата с работниците, които прекопаваха захарното цвекло.

Недоспал и нещастен, той пристъпваше тежко и широко през изораните ниви.

Момците и девойките започнаха да копаят. Фра Марко вървеше пред тях и късаше долните листа, за да расте цвеклото по-едро. Навеждаше се и разкрачен късаше, набираще букет листа и го оставяше встрани. Зад него, на определени разстояния, оставаха купчини листа. И щом се изправяше, поглеждаше през нивите, там където се виждаше големият мрачен манастир и досам него малката бяла постройка на мусафирхана. А в него – един мъртвец, чиято душа нито можа, нито съумя да спаси. И отново се навеждаше и късаше листа, и прокарваше всеки почистен стрък между дланите си.

– Айде да порастеш, дал Бог... Плюскаше каймак и ракия, а кръста и покаянието не поиска да приеме... Айде, расти! Боже помози!

По едно време видя да се задава имамът с още двама турци, черни като мухи. Когато видя, че изнасят мъртвеца, отново се наведе и почна още по-бързо да къса листата.

– Айде, хаирлия да е, Боже помози... – повтаряше той механично, но мисълта му все при покойника се връщаше: Спасен – неспасен, той го беше гледал и го бе обикнал като брат!

Работеше наведен и кръвта удряше в главата му. Мотолевеше и дишаше тежко, и се молеше за душата на Осмо Мамеледжия, „където и да била тя!“.

Само от време на време вдигаше глава и подвикваше на момците, които не даваха мира на момичетата:

– Копай, безделнико! Какво я закачаш? Виж го то него!...

И отново късаше листа и се молеше.*

*Разказът е публикуван за първи път през 1923 година.

В ЗАНДАНА

Един четвъртък, след пладне, дойдоха сеймени да водят гвардияна в Травник. Но той беше отишъл в Сутиеска на събрание на дефиниторите*; а най-старият от всички, фра Петър Яранович, лежеше болен, та не оставаше нищо друго, освен за Травник да тръгне фра Марко. Той токущо беше започнал да забива колове в потока заедно с работниците. Колебаеше се дали да тръгне, но сеймените бяха нетърпеливи, а фра Петър, и без туй на легло, му подвикваше да се стяга и да върви, докато сеймените не са направили някой зулум в манастира.

Фратрите се досещаха защо ги викат в Травник. Везирът, който бе дошъл преди три месеца, беше отзован, а нов още нямаше. Заместваше го неговият кехая Фазло. И той искаше да използва това време, та да събере от всички манастири джулуса**, който иначе се плаща само на везирите.

*Член на съвета на старейшините на Францисканския католически орден – *б. прев.*

**Данък, който църквите и манастирите в Сърбия и Босна плащали по повод качването на престола на всеки нов султан, респективно при промяна на везира. – *Б. прев.*

Фра Петър лежи на дюшека, поти се и тежко диша, а фра Марко седи до него. Помежду им – чекмедже с пари. Изброиха ги – само две хиляди и четиристотин гроша. Договарят се и се препират: фра Петър го съветва да вземе поне хиляда и петстотин, а фра Марко не ще и да чуе за повече от петстотин.

– Какво си мислиш, холан? С Фазло шега не бива.

– На акинджията не давам...

– Кой те пита даваш ли; и главата ти могат да вземат.

– Да я вземат, повече от хиляда не нося.

В двора отново се чува гюрултия и викове. Сеймените удрят с наджака празната каца и крещят да се тръгва.

Най-после фра Марко отстъпва и се съгласява за половината сума. Взема хиляда и двеста гроша и отива в стаята си, препасва кемера*, променя потурите, намята хабита и тръгва да се сбогува с фра Петър.

Стене фра Петър, кашля и го съветва веднага да отдели осем гроша за сеймените, по два всекиму, по пътя мъдър да бъде, а пред Фазло – покорен и тих, да му обещае целия джулус, ала да го помоли да ги изчака ден-два.

– Благославяй! – фра Марко се навежда и те се целуват по двете бузи.

Излиза в двора. Дава, подвиквайки, някакви нареждания в кухнята, оглежда да не са счупили някой обръч на кацата, па яхва коня и тръгва след сеймените.

Пътуваха добре, в събота сутринта осъмнаха в Травник, а по обяд го изведоха пред кехаята.

* Широко пояс, в който се носят пари, опасва се под дрехите (тур.-перс.). – Б. прев.

Знае се, че Марко дал на Фазло хиляда и двеста гроша и че Фазло поискал още два пъти по толкова, но какво му е отговорил фра Марко и защо кехаята избухнал, това фра Марко никога и никому не пожела да каже, а и никой не се осмели да попита Фазло.

Само що разменили няколко думи, и кехаята скочи от шилтето*, разкрещя се колкото му глас държи и започна да удря фра Марко – с чибук, с ръце, с крака, както свари. Фазло беше невероятно едър и силен, макар че подпухналото му лице бе жълто като пъпеш. Разтресе се стаята и заскърцаха дъските на пода. Писарят, седнал в дъното на стаята с подвити под себе си крака, се бе смалил от страх пред ударите и приличаше на малка играчка между разкращените нозе на Фазло и огромния фратер, който тичаше из стаята, развявайки хаBITа около себе си.

Чули виковете на кехаята, в стаята нахлуха слугите, бяха шестима и хванаха фра Марко. Фазло се задушаваше от гняв.

– В зандана!

И докато момчетата извеждаха фра Марко, Фазло, все още разярен, го ритна с крак в кръста и фратерът, макар и тежък, се залюля като сноп. Слугите заподскачаха около него.

– Вода на пода! Вода! – крещеше Фазло след тях.

Четирима придържаха фра Марко; вратът му бе отекал, а лицето – модро от прилива на кръвта, която нахлуваше в главата му; пред очите му святкаха червени отблясъци.

*Възглавница за седене, която се слага на миндерлък. – *Б. прев.*

Поведоха го през някакъв страничен двор, малък и позеленял от влага. Вървейки през тесния коридор, минаха покрай просторна стая с отворена врата и той видя почернял от сажиди оджак и разхвърляно легло. От стаята излезе тумрукчията Вейсил, наричан Войводата – риж и кльощав турчин, с навити крачоли и огромни нальми на босите си нозе. Завиха вдясно и влязоха в един още по-тесен и мрачен двор, покрит с малки калдъръмени плочи. Калдъръмът беше скосен и водеше към улук, който бе обраснал с мъх.

На отсрещната стена имаше две врати. Едната голяма, обкована с желязо, другата – по-малка и дървена, очевидно скована по-късно. Вейсил отвори малката врата и фра Марко трябваше да се свие на две и да се скоси, че да влезе. Щом остана сам, полека започна да се успокоява и да идва на себе си. Килията беше малка и миришеше на влага. Стената на фасадата откъм вратата бе от край до край жълта и влажна, а при върха имаше две дупки, сякаш бяха вадили кирпича оттам. Подът бе покрит с калдъръмени плочи също като двора. Учуди се, че няма легло, нито слама, нито нощно гърне. Премина няколко пъти през килията – четири негови крачки на дължина, и едва тогава забеляза, че стената вдясно от вратата не стига до тавана. Очевидно някога това е било една килия, а по-късно са я преградили на две. Преградата беше от камъш и глина (долу бе паднала глина, виждаха се и парченца от тръстиката, от която беше плетена) и не бе иззидана догоре, а завършваше на около педя от тавана.

(Почти при всяка турска постройка, повече или по-малко, има дострояване и прегради, направени, за да се задоволи някоя моментна, първа и най-важна потребност

независимо от логиката на материала, красотата или трайността на постройката.)

Той разглеждаше и мереше килията, докато не почувства умора в краката и болка от ударите в кръста и бедрата. Колеба се някое време, но после все пак се отпусна на калдъръма край стената.

Ушите му бучаха, пред очите му притъмняваше, но виждаше всичко около себе си и ясно чуваше как някой в съседната килия диша. Чувстваше острия калдъръм и влагата под себе си, и ударите на кръвта си. Навлече шапката на дясната си страна и облегна буза на стената. Тази стена, на която можеше да се облегне и върху която лепнеше неговият дъх, му се стори като нещо добро и благодатно. С тази мисъл заспа.

Беше спал съвсем малко, когато някакъв глас го събуди. Но нещо тежко и ледено не му позволяваше да се надигне и да отвори очи. С мъка идваше на себе си. Гласът не спираше да зове. Сега вече чу: викаше онзи от съседната килия.

– Вейсиле, Вейсиле! Стига толкова, за Бога, недей!

Чу налъми по калдъръма и гласа на Вейсил:

– Не е пусната за теб, а за оня до теб.

– Как да не е, човече, като порой се лее. Спри я, моля те, вярата ти турска!

Фра Марко с усилие вдигна глава и видя, че целият е мокър и по стената като порой се стича вода, разлива се из килията и бавно изтича през дупките до вратата. Скочи, започна да тръска дрехите си и да подскача, но никъде нямаше сухо място. Опита се да стои на един крак, но бързо се умори и още повече се разтрепери. Чу как Вейсил се кара на слугите и ги изпраща да наместят по-добре уллиците, за